

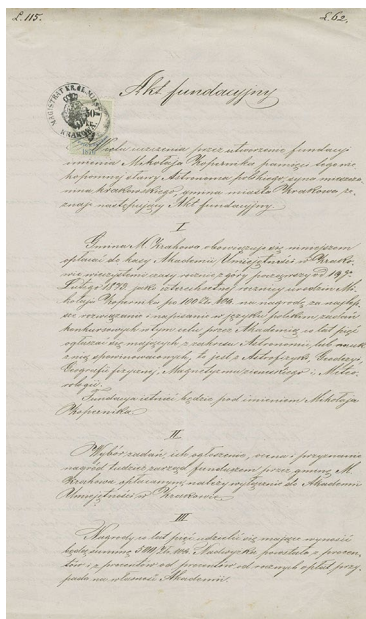
Z myślą o przyszłości nauki i Ojczyzny

Wiadomym jest w społeczeństwie polskim, że Akademia tymi środkami, jakie ma nie może robić tyle, ile by chciała i mogła. Bez żadnej inicjatywy z jej strony, bez jej wiedzy nawet mogę powiedzieć, zjawia się w społeczeństwie, z jego własnego popędu myśl, żeby Akademię zasilić, wspomagać [...]. Radość zaiste wielka, widzieć, że lata naszych starań, nie przeszły bez wrażenia i bez skutku, że wzmagają się ufność i przychylność, że w społeczeństwie obudził się ten szlachetny popęd wspierania Akademii, łączenia się z nią.

Henryk Sienkiewicz (1846–1916)

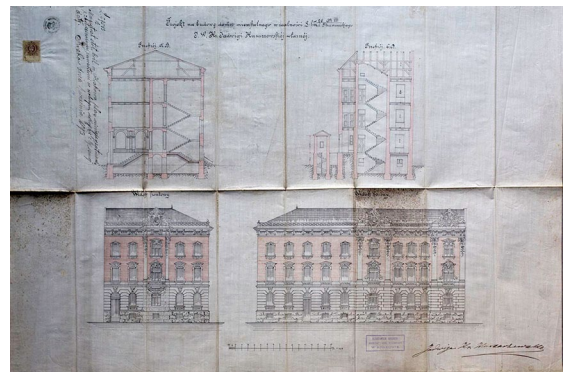
Przywołany fragment przemówienia wygłoszonego przez Stanisława hr. Tarnowskiego, prezesa Akademii Umiejętności, podczas posiedzenia publicznego w dniu 18 maja 1904 r. pokazuje, jak ważny dla działalności Akademii był fenomen społecznego darczyństwa. Otrzymane wsparcie umożliwiała swobodną działalność, podejmowanie ważnych dla rozwoju nauki inicjatyw badawczych, wydawniczych, docenianie i wspieranie uczonych.

Akt fundacyjny nagrody imienia Mikołaja Kopernika, Kraków 18 II 1873

Reprezentanci różnych warstw społecznych czynili rozmaite donacje, legaty i zapisy na rzecz Akademii, przekazując dary pieniężne, majątki, księgozbiory, obrazy czy muzealia. Naród rozbit politycznie potrzebował instytucji, która by go jednoczyła. Co więcej,

mimo trudnych czasów PRL-u i zupełnie nowych uwarunkowań politycznych i społecznych, kiedy to Polska Akademia Umiejętności zawiesiła swą działalność, pamięć o fenomenie ofiarodawstwa nie została utracona. Po reaktywacji PAU w 1989 r. tradycja darczyństwa została ożywiona poprzez odnowienie dwóch ważnych dla historii Akademii nagród – imienia Mikołaja Kopernika oraz „Nagrody PAU im. Erazma i Anny Jerzmanowskich pod patronatem Województwa Małopolskiego”.

Projekt na budowę domu mieszkalnego Eleonory Jadwigi Hussarzewskiej przy ulicy Straszewskiego 27 w Krakowie autorstwa Aleksandra Biborskiego

Archiwum Nauki Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności, stara się przywrócić pamięć o ludziach, którym bliska była myśl wspierania ojczystej nauki. W tym celu przygotowało w 2016 r. wystawę i publikację pt. „Łącząc miłość nauki z miłością Ojczyzny. Ofiarodawstwo na rzecz PAU”. W związku z organizacją w dniach 16-17 listopada 2017 r., wspólnie z Polską Akademią Umiejętności, konferencji „Mecenasi i darczyńcy w dziejach nauki polskiej. AU i PAU w kręgu społecznej troski”, Archiwum przygotowało kolejną ekspozycję: „Z myślą o przyszłości nauki i Ojczyzny. Ofiarodawstwo na rzecz Polskiej Akademii Umiejętności”.

Obecnej wystawie towarzyszy publikacja podzielona na dwie części. Pierwsza, albumowa zawiera rozdziały poświęcone wybranym zapisom na rzecz Akademii. Każdy rozdział rozpoczyna krótka informacja na temat ofiarodawcy i zapisu oraz wybrane pozycje bibliograficzne. Drugą część stanowi spis osób prywatnych i instytucji, które przekazały swe dary na różne cele, przygotowany przez Martę Tylkę na podstawie kartoteki Jej autorstwa opartej na zapisach „Rocznika Zarządu AU/PAU”. Wydawnictwu towarzyszy również reprint wybranych trzech spisów ofiarodawców i darów z lat: 1875, 1879/1880, 1885/1886. Rozdziały ubogacają materiały archiwalne związane z poszczególnymi zapisami, np. zapisem Gminy Miasta Krakowa inicjującym powstanie Fundacji im. Mikołaja Kopernika, funduszami stypendialnymi, np. Zenona Pileckiego, Wiktora Osławskiego. Przykładem charytatywnego daru był zapis pisarza Henryka Sienkiewicza, który utworzył przy AU w Krakowie stypendium im. Marii z Szetkiewiczów Sienkiewiczowej dla artystów chorych na gruźlicę. Sygnalnie zaznaczono zapisy na rzecz muzeów czy biblioteki. Istotną rolę odegrały dary Władysława Tyszkowskiego i Władysława Fedorowicza, którzy zapisali na rzecz Akademii swoje rodzinne majątki czy zapisany przez Eleonorę z Hussarzewskich Lubomirską dom przy ulicy Straszewskiego 27 w Krakowie, który został wykorzystany m.in. na potrzeby Komisji Historycznej, Komisji Atlasu Historycznego Polski, Komisji Orientalistycznej oraz Gabinetu Rycin Akademii.

Przedstawione w publikacji, a prezentowane w szerszym zakresie na wystawie, wybrane archiwalia stanowią jedynie niewielki fragment obszernego (ok. 80 metrów bieżących) zespołu akt Polskiej Akademii Umiejętności, nie oddają w pełni charakteru poruszanego zagadnienia. Mimo to mamy nadzieję, że wprowadzając w różnorodny temat darczyństwa na rzecz PAU.

Wystawa prezentowana będzie w sali wystawowej Archiwum Nauki PAN i PAU do 23 marca 2018 r.